

Čítanka prvouky

Olešnice

MAS
B+

MAS
PV

MAS
SpRP

Autor textu: PaedDr. Zdeněk Peša
Autoři fotografií: Jaroslav Horák, PaedDr. Zdeněk Peša, archiv města Olešnice
Autor ilustrací: Lubomír Vaněk
Autor dětské kresby: Petra Bělehradová

Publikace byly vydány díky realizaci projektu spolupráce Programu rozvoje venkova s názvem:
Venkov-můj domov aneb „Víš, kde žiješ?“, který společně připravily Místní akční skupina
Boskovicko PLUS, o.s., Místní akční skupina Partnerství venkova a Místní akční skupina
Sdružení pro Rozvoj Poličska o.s.

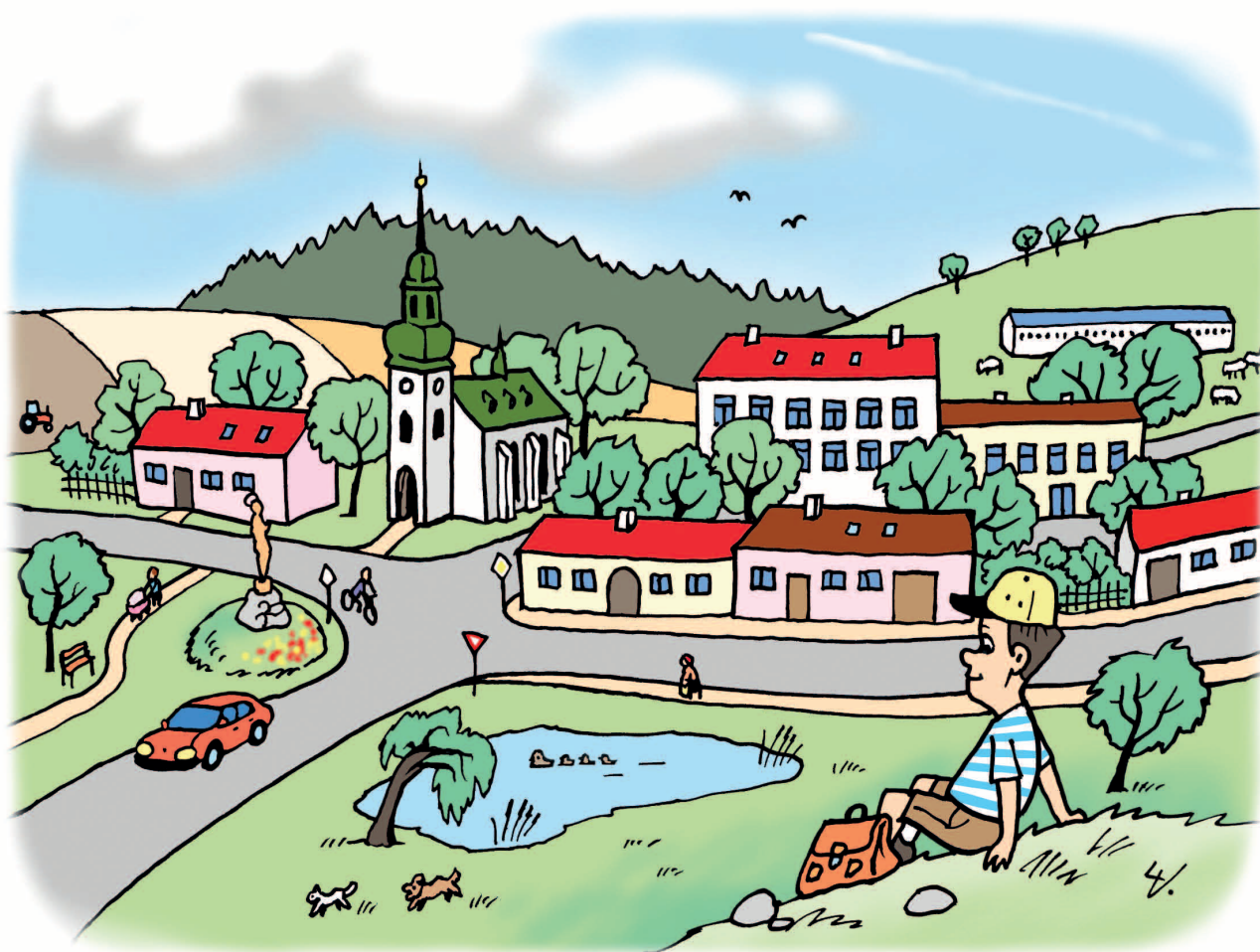
Grafická příprava: A.G.A. studio, s.r.o.

Vydáno v roce 2012

Domov a svět

Každý školák přichází do školy z místa, kde žije. Je to místo, kterému říkáme bydliště, nebo častěji domov. Pojmenováváme tak byt, ve kterém žijeme se svými rodiči, ale můžeme tak pojmenovat i širší okolí své obce i s okolní krajinou.

Listováním v této čítance se budeme snažit, abychom svůj domov poznali co nejlépe. Budeme se krajinu domova nejen učit poznávat, ale i chránit. Poznáme rostliny, zvěř, práci a také život dospělých. Zjistíme, že krajina našeho domova sousedí s jinými krajinami. Ty pak sousedí s dalšími a všechny jsou součástí naší vlasti – České republiky.

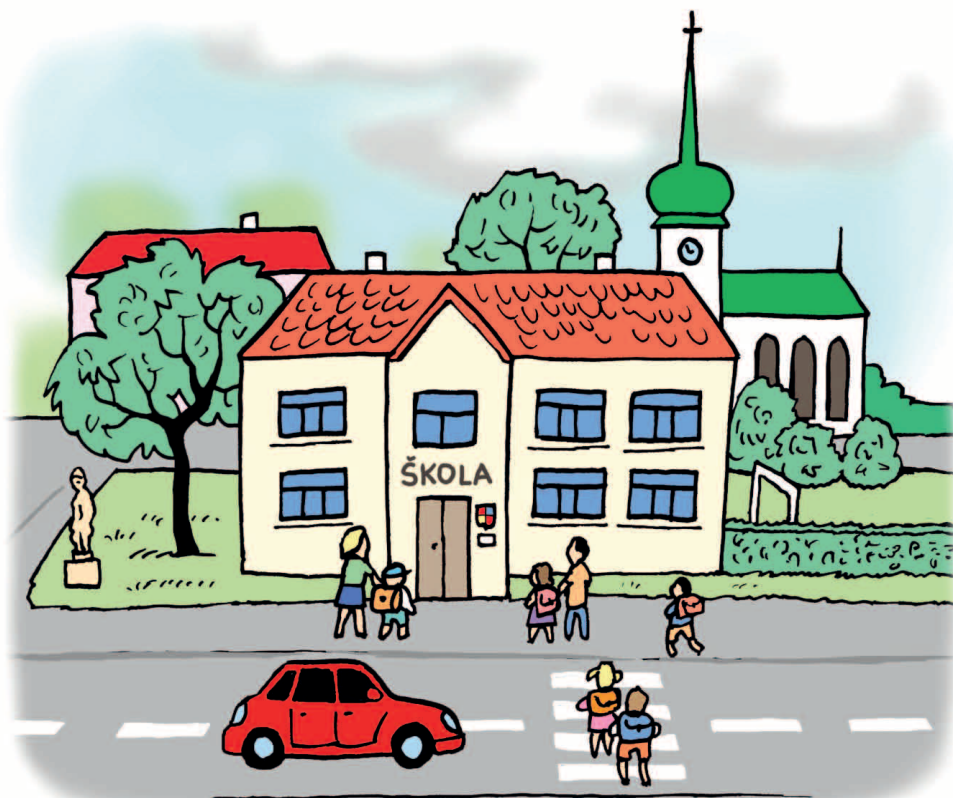
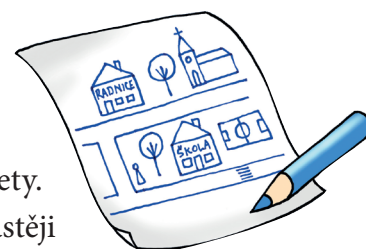

Okolí školy

Měsíc září zahajuje nový školní rok. Na každém místě v celé naší zemi se začínají po prázdninách učit žáci ve svých školách.

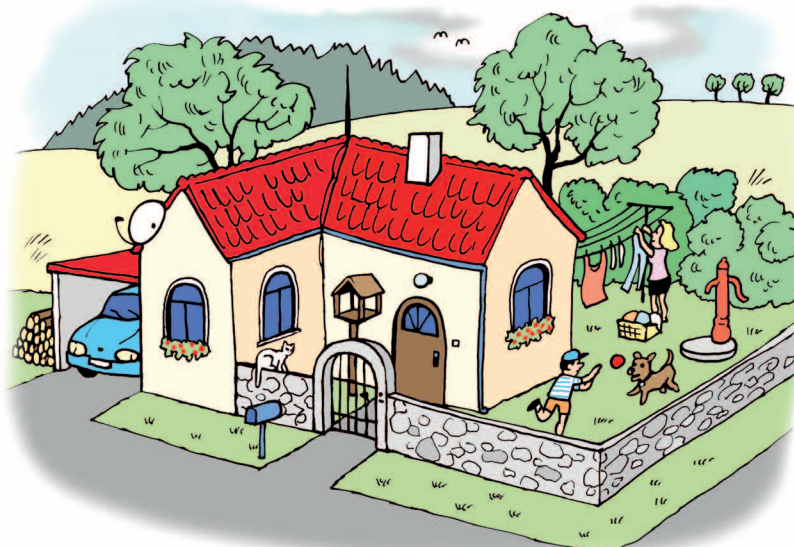
Přivítají je jejich učebny s lavicemi a židličkami, šatny, chodby i kabinety. Aby se ve škole mohli učit, musí do ní přijít nebo se nechat dovézt, nejčastěji autobusem.

V okolí školy se pohybuje hodně dětí, a proto musí být děti i řidiči vozidel v silničním provozu velmi opatrní.

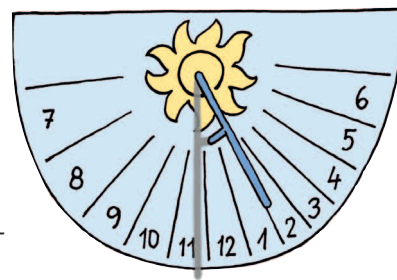
Okolí domova

Když se řekne slovo domov, představí si každý z vás svou maminku, tatínka, své blízké. Potom si vzpomenete na dům, ve kterém bydlíte, na stromy a květiny na zahrádce. Na místo, kde si rádi hrajete. Jistě si vzpomenete také na své první výpravy do okolí domova.

Polední stín

Slunce na bezmračné obloze ozařuje svými paprsky vše, co je na zemi. Pak mají i lidé, domy a stromy svůj stín. Ten je ráno a večer dlouhý, v poledne nejkratší. Ještě jednu zvláštnost má polední stín. Slunce v poledne svítí od jihu a krátký stín předmětů směřuje k severu.

Řekli jsme si, že jak se pohybuje Slunce na obloze, mění se i poloha stínu. Toho využívali naši předkové, když umísťovali na stěny zámků a kostelních věží sluneční hodiny. Pokud bychom si je chtěli pořídit i my, postupovali bychom takto:

Na rovnou plochu před domem nebo školou vbodneme do země asi 1 metr dlouhou tyč. Každou celou hodinu vyznačíme stín, který tyč vrhá na zem. Zatlučeme zde kolík nebo vyryjeme do země rýhu. Místo označíme číslem, které odpovídá času na hodinkách. Druhý den již hodinky nepotřebujeme, protože stín tyče ukáže na vrypech či kolících postupující čas a denní hodinu.

V naší zemi používáme tzv. letní čas. Proto nejkratší stín, směřující k severu, bude podle letního času seřazených hodinek nikoli ve 12 hodin, ale ve 13 hodin (jedna hodina odpoledne).

Světové strany

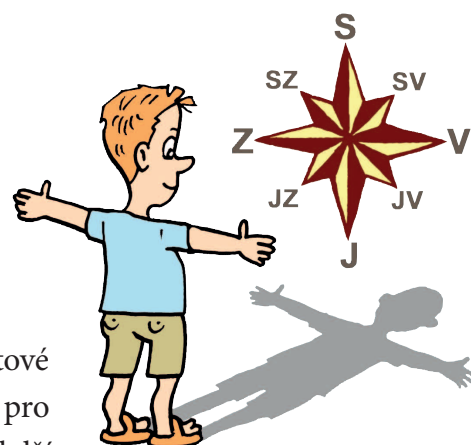
Řekli jsme si, že v pravé poledne ukazuje stín předmětu na sever. Postavme se tedy v poledne tak, aby nám slunce svítilo do zad. Náš stín ukazuje na sever, upažená pravá ruka na východ, levá na západ a zády stojíme k jihu.

Sever (S), jih (J), východ (V) a západ (Z) jsou hlavní světové strany. Protože vyznačení čtyř hlavních světových stran pro přesnější určení směrů v krajině nestačí, používáme ještě další čtyři směry. Ty nazýváme vedlejší světové strany.

Mezi severem a východem – severovýchod (SV), mezi jihem a východem – jihovýchod (JV), mezi jihem a západem – jihozápad (JZ) a mezi severem a západem – severozápad (SZ).

Vyznačení hlavních a vedlejších světových stran se nazývá směrová růžice.

Protože určení světových stran, například podle poledního stínu, není příliš přesné, používají lidé k určení světových stran kompas. Jeho otočná magnetická střílka směřuje vždy na sever!

Kam směřuje nejkratší stín?

Kam směřuje stín předmětů při západu slunce?

Která světová strana je proti východu? Která proti jihozápadu?

Kam směřuje magnetická střílka kompasu?

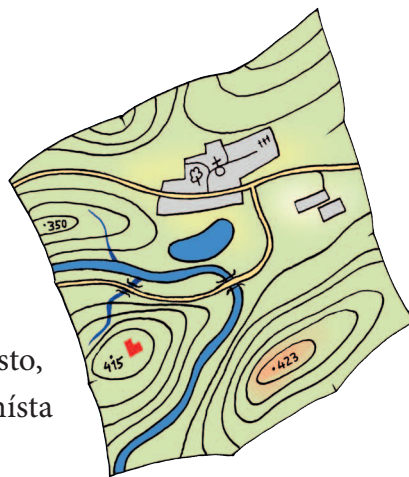

Na vyhlídce

Vyhledáme-li vyvýšené otevřené místo v krajině, kde nám nebrání ve výhledu stromy, pak můžeme otevřít mapu a najít v ní celou řadu věcí, které tvoří krajinu, jež pozorujeme – například kopce a potoky, lesy i budovy.

K orientaci mapy nám pomůže kompas s určením severu. Místo, kde stojíme, je pak v nějaké výšce, kterou lidé určují podle výšky místa nad mořem. Té říkáme nadmořská výška.

V mapě najdeme u vrcholku kopců čísla, která udávají nadmořskou výšku v metrech. Tvary kopců a údolí v mapě označují vrstevnice. Jedná se o čáry v mapě označující stejnou nadmořskou výšku ve vrstvách. Jsou-li vrstevnice blízko sebe, znamená to, že je svah strmý, větší vzdálenosti vrstevnic pak naopak znamenají pozvolné stoupání či klesání krajiny.

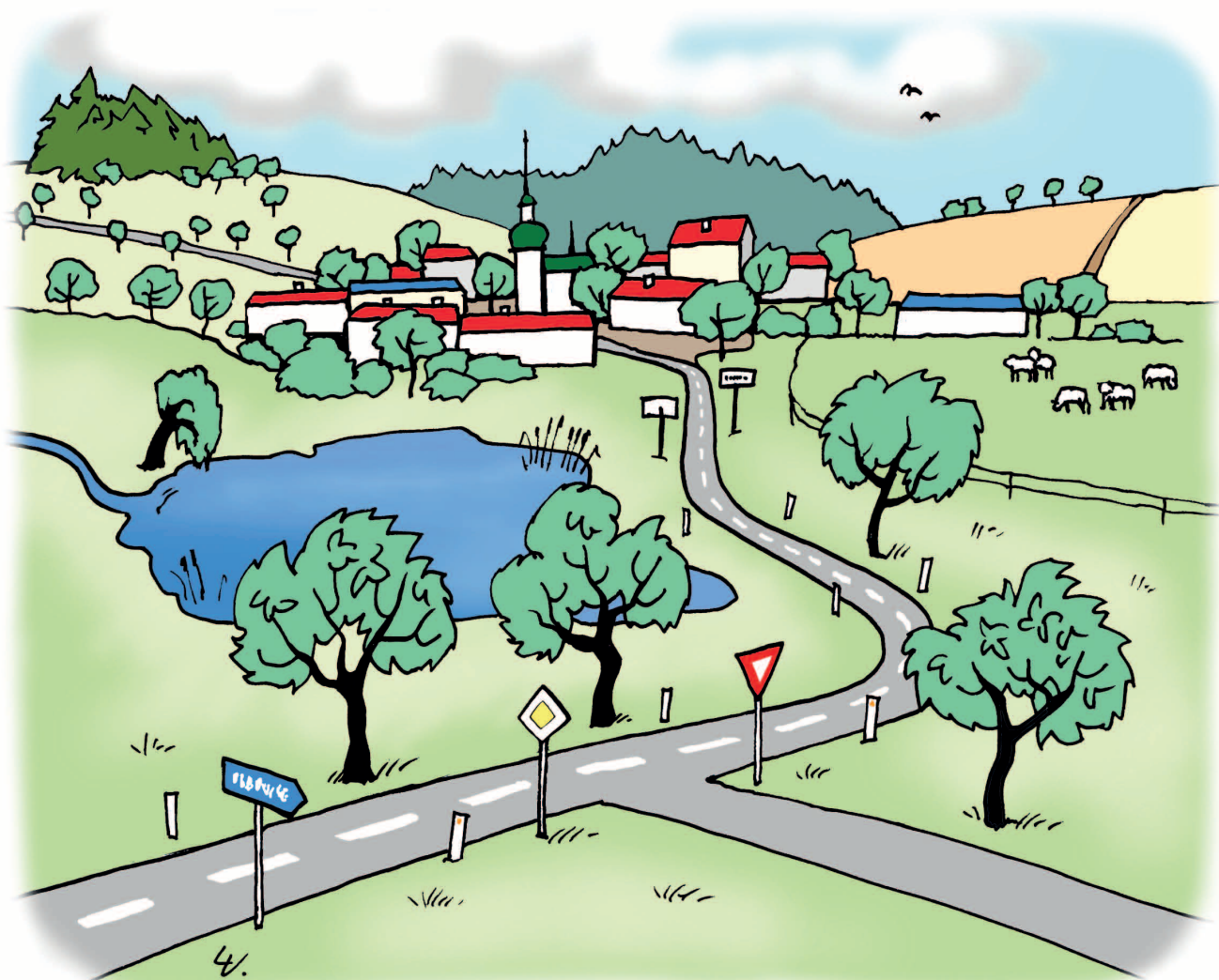

Poloha obce v krajině

Obce vznikaly postupně výstavbou obydlí v původní, člověkem nepoznamenané krajině plné lesů a stepí protkané vodními toky.

Vznikaly tam, kde byly pro život člověka dobré podmínky a kde krajina poskytovala možnost obživy. Tou bylo dříve především zemědělství. Pole a políčka získali lidé pokácením lesů, potřebu vody pak naplnila blízkost potoků a řek.

Spojení mezi obcemi tvořila síť cest a později silnic vedoucích od jedné obce ke druhé. Podél těchto cest se pak v obcích stavěly další a další domy.

Dopravní značky, dopravní kázeň

Dopravní ruch musí být řízen, aby nenastal nepřehledný zmatek. Neštěstí na silnicích přibývá, a proto ve všech obcích, i v těch s menším provozem, musí se všichni lidé řídit dopravními značkami.

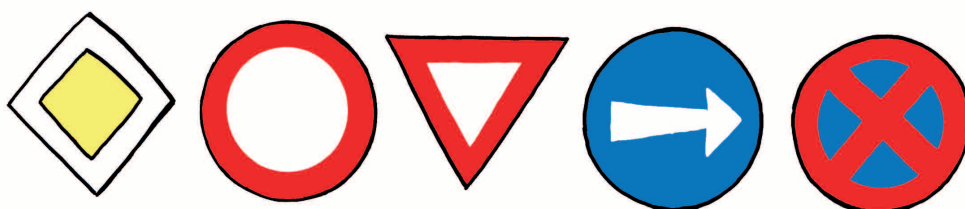
Protože i ti nejmenší žáci školy se podílejí na dopravním ruchu obce jako chodci, budeme si prozatím pamatovat, že jsou značky, které dávají výstrahu – výstražné, zakazující – zákazy, příkazující nebo ty, co něco vysvětlují nebo radí – informační.

Nakresli dopravní značky, které jsou na silnici a ulicích v okolí tvé školy. Vysvětli, co znamenají.

Viděl jsi křižovatku řízenou světelnými signály? Kde?

Spojení obce se sousedními obcemi

Někteří spolužáci dojíždějí denně do školy, někteří rodiče do zaměstnání. Někdy se vypravíme za svými příbuznými či známými, kteří žijí daleko od nás. Často jim potřebujeme dát nějakou zprávu.

Pro všechny tyto případy je nutné spojení obce se sousedními obcemi i do dalších míst. V minulosti nebylo tolik možností spojení s okolím jako dnes – chodilo se pěšky, jezdilo na koni nebo na voze, až v předminulém století byla do mnoha obcí zavedena železnice.

Rychlým a užitečným služebníkem je telefon, s jehož pomocí můžeme hovořit nejen s kamarádem v sousedním domě, ale i s lidmi za oceánem. Rychle můžeme komunikovat pomocí sms zpráv z mobilního telefonu, nebo e-mailem prostřednictvím počítače. Důležité, osobní dopisy a balíky posíláme poštou. Každá pošta má své směrovací číslo, které se uvádí do adresy.

Dopravní nehoda

Protože jsou děti účastníky silničního provozu, mohou se zde stát svědky nebo dokonce účastníky dopravní nehody. Často ji zaviní svojí neopatrností řidiči, ale i chodci. Mezi chodci jsou to často právě děti.

Důležitá telefonní čísla:

Policie..... **158**

Záchranná služba..... **155**

Hasiči **150**

Tísňové volání **112**

(jednotné evropské číslo)

Dopravním nehodám lze ale předcházet. Především dodržováním pravidel silničního provozu, ale také opatrností při přecházení vozovky, nebo dokonalým vybavením jízdního kola.

Jestliže však už k dopravní nehodě dojde, mohou pomoci i děti. Nejspolehlivěji pomohou, když přivolají co nejrychleji někoho dospělého. Ten zařídí vše nezbytné, přivolá policii a záchrannou službu. Někdy, když auto hoří, nebo je nutné zraněné z vozu vyprostit, jsou přivoláni hasiči. Může se stát, že žádná dospělá osoba není k dosažení. Potom se musíte zachovat jako dospělí a pomoc přivolat sami.

Přestože jsou tato telefonní čísla v každém telefonním seznamu, zapiš si je raději hodně hluboko do své paměti!

Viděl jsi někdy dopravní nehodu?

Co se stalo?

Předved' telefonický hovor při ohlášení dopravní nehody. Kam budeš volat?

Jak se máš chovat jako chodec?

Jak přecházíš ulici?

Víš, jak se chovat na zastávce autobusu?

Na co musíš dbát jako cyklista?

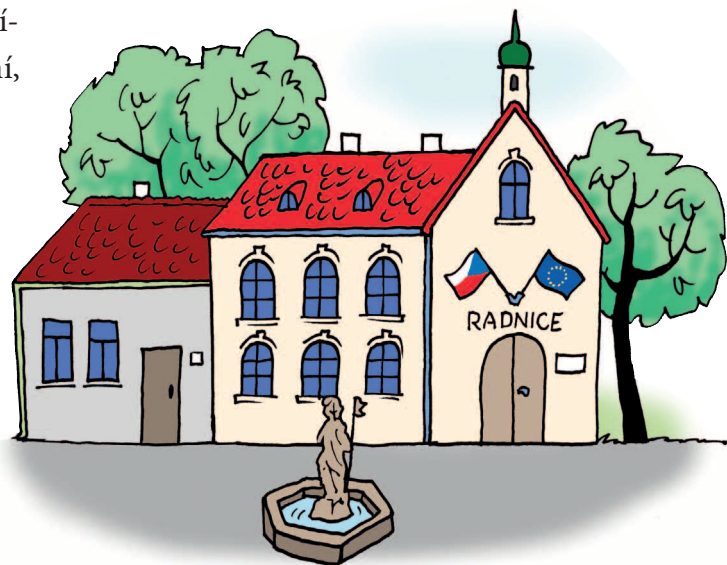
Radnice, obecní úřad

Všechny obce a život v nich řídí samospráva obce, kterou tvoří lidé, které si zvolili občané ve volbách. Říkáme jim zastupitelé. Ti pak ze svého středu zvolí starostu a ve větších obcích také radu obce. Starosta pak stojí v čele obecního či městského úřadu.

Úkolem zvolených zastupitelů je, aby po jejich čtyřleté volební období dělali vše potřebné, co občanům pomáhá ke spokojenému životu. Jejich úsilí zhodnotí pak občané v dalších volbách.

Není toho málo, co mají na práci, například starost o místní komunikace, zdravotnická zařízení, školy, kulturní a sportovní zařízení, starost o veřejnou dopravu, vodovod a kanalizaci, o dobré životní prostředí, likvidaci odpadů a další oblasti života obce.

Občané by měli městskému úřadu při plnění všech těchto úkolů podle svých možností pomáhat.

Služby v obci

Mnoho věcí si lidé ve svých domácnostech udělají sami. Někdy však jejich šikovnost nestačí, jindy si chtějí ušetřit námahu a čas. Použijí tedy služeb poskytovaných pracovníky příslušné profese. Ne každý si poradí s kapajícím kohoutkem, málokdo vymaluje byt a opravu televizoru můžeme svěřit jen odborníkům.

Obchody, čistírna oděvů, autoopravna, kadeřník, krejčovství, klempíř, elektrikář, švadlena; to je jen námatkou několik služeb, které lidé v obci vyhledávají.

Mezi služby pro občany řadíme i služby pošty a banky, například spořitelny. Platí, že čím více je dobrých služeb v obci, tím lépe a spokojeněji tam lidé žijí.

Které služby využívá vaše rodina nejčastěji?

Které služby jsou u vás v obci?

Za kterými službami musí občané jezdit jinam?

Které služby poskytují ostatním občanům tví rodiče, příbuzní a známí?

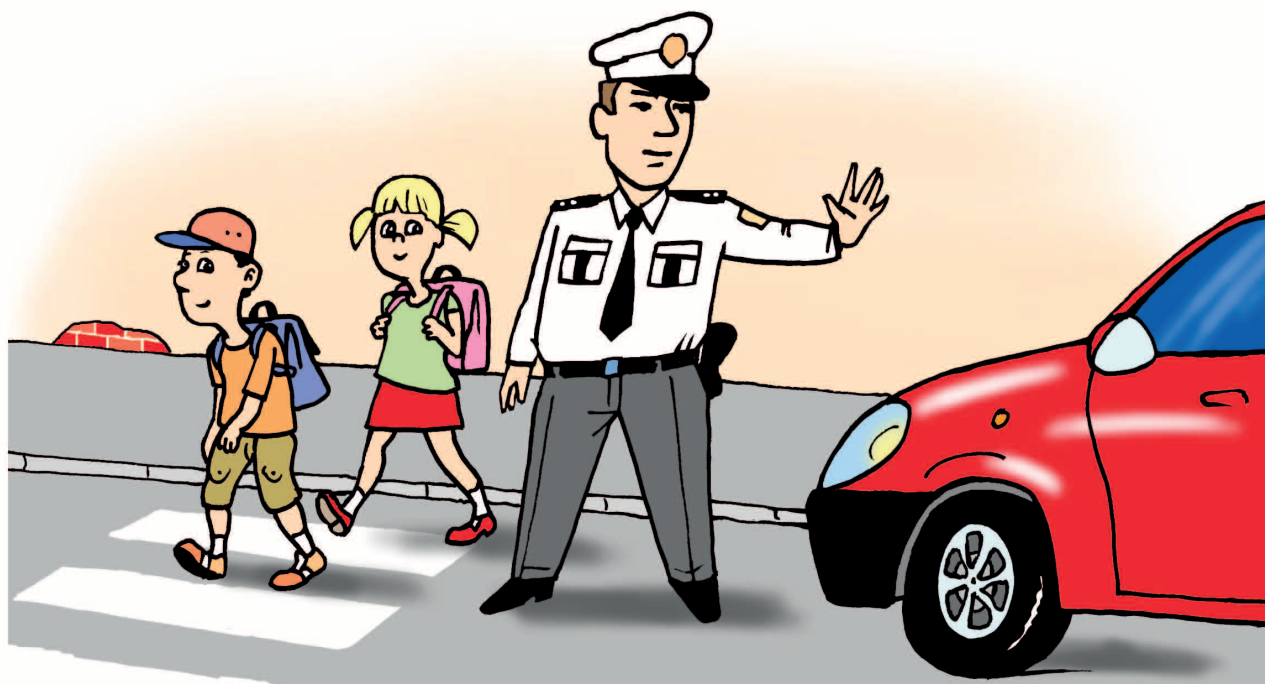

Zdraví a bezpečnost občanů

Zdraví je největší a nejcennější bohatství každého člověka a zdraví občanů je důležité pro každý stát. Zdravé děti chodí pravidelně do školy, zdraví občané pracují v továrnách a podnicích.

Nemoc dětí i dospělých výrazně zasahuje do jejich života. Péče o zdravotní zařízení je proto jeden z hlavních úkolů státu.

O bezpečnost občanů se stará Policie České republiky, v některých obcích jim pomáhá obecní či městská policie.

Kultura a sport v obci

Většina lidí v našem okolí jsou lidé kulturní. Dovedou ocenit vzdělání, rádi čtou, vkusně se oblékají. Téměř každá domácnost má knihovnu, rozhlasový přijímač, televizor, sbírku CD s hudbou, kterou členové domácnosti poslouchají. V bytech najdeme obrazy, sklo, porcelán a jiné věci, které si lidé pořízují pro radost.

Mezi důležité chvíle života občanů patří čas věnovaný sportu. O jeho dobrém vlivu na naše zdraví nikdo nepochybuje.

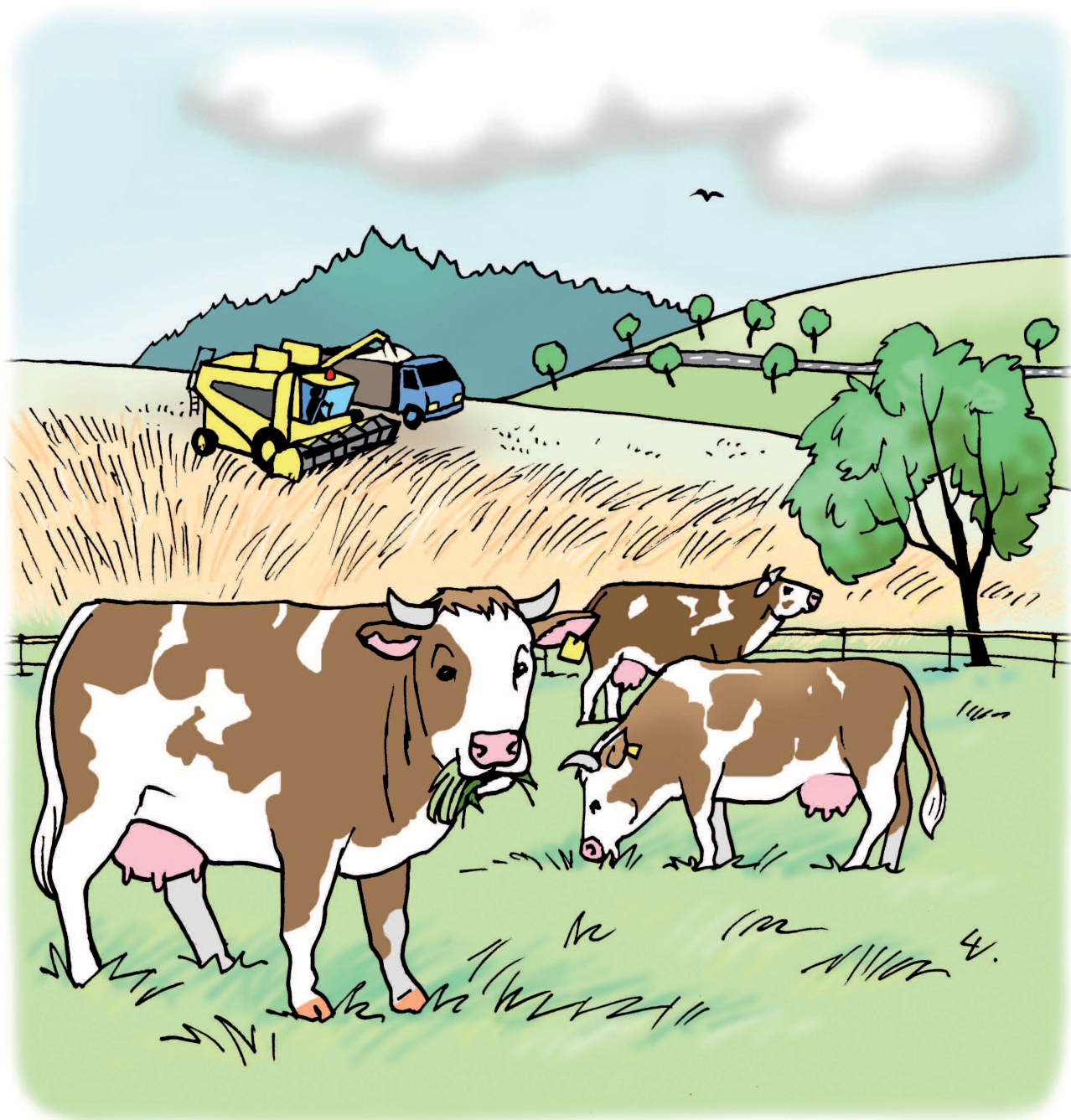

Zemědělství v obci

Zemědělství je činností člověka, která jej provází od nepaměti. Vedle pěstování řady plodin chováme i domácí zvířata. Právě práce lidí v zemědělství zajišťuje výrobu potravin.

Na rozdíl od těžké práce v minulosti je dnes práce v zemědělství sice často namáhavá, ale díky moderním strojům a zařízením pracuje v zemědělství mnohem méně lidí, než tomu bylo za časů našich prarodičů.

Vedle chovu hovězího dobytka, prasat, ovcí a drůbeže se zemědělci v regionu zabývají pěstováním řady zemědělských plodin. To se děje převážně prostřednictvím velkých zemědělských podniků, zatímco práce na malých farmách se často zaměřuje na ekologické zemědělství bez použití průmyslových hnojiv.

Výrobní podniky v obci

Rodiče některých žáků školy pracují v úřadech, ve zdravotnictví, jako řidiči, v obchodech i v zemědělství. Někteří také samostatně podnikají – ve stavebnictví, ve službách, kovovýrobě. Mnoho lidí pracuje ve výrobních podnicích.

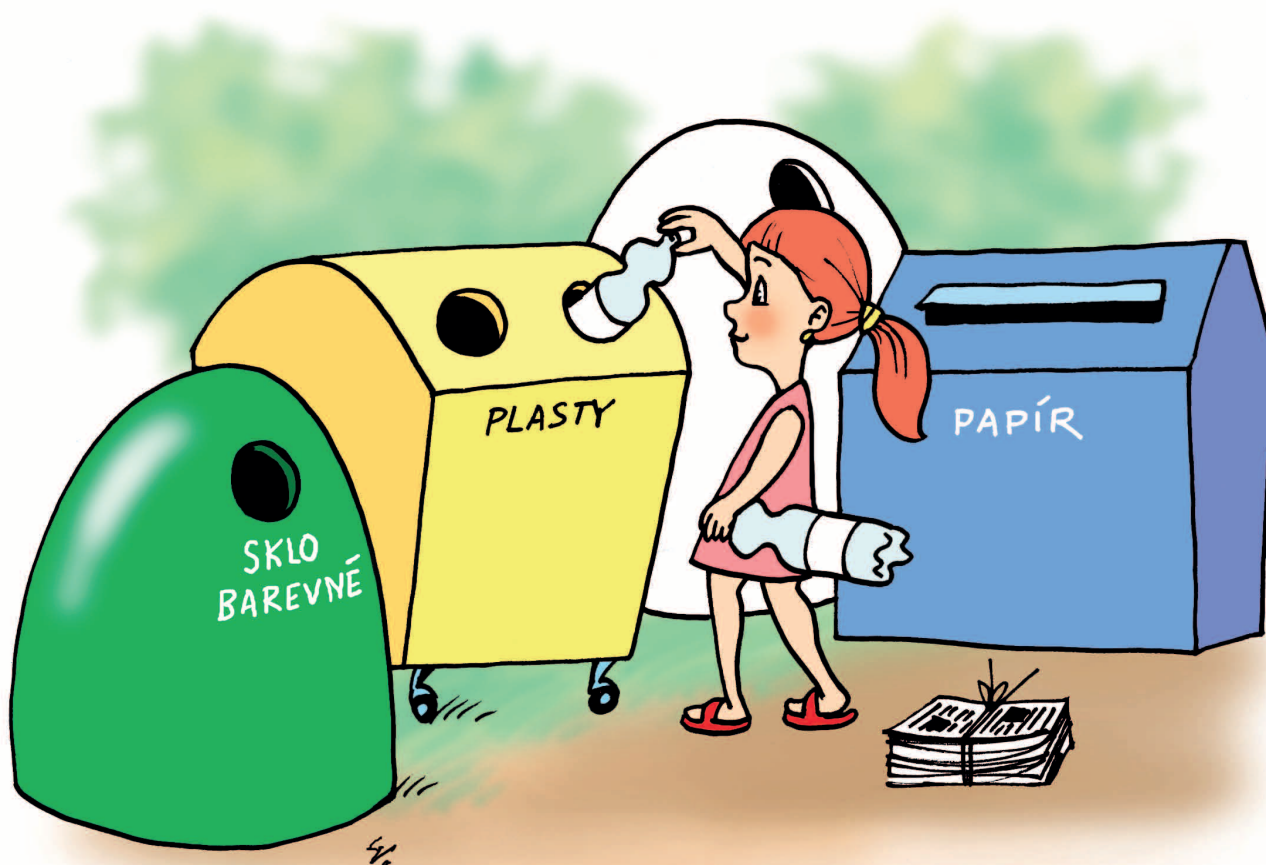
Životní prostředí v obci

Člověk ve svém životě spotřebovává mnoho surovin, stejně jako produkuje velké množství odpadů. Při průmyslové výrobě bývá ohrožen vzduch, voda, půda, rostliny i živočichové. Vedle krajiny lesů, polí a luk existují i krajiny činností lidí hodně poškozené.

Z tohoto důvodu je třeba přírodu chránit, abychom uchovali zdravé životní prostředí pro všechny živé tvory a hlavně pro lidi, kteří budou na zemi žít po nás. Ochrana životního prostředí je nezbytná.

Splaškové vody z kanalizace nemůžeme vypouštět do volné přírody, ale musíme čistit v čistírnách odpadních vod, odpad z domácností třídíme tak, aby do spaloven či na skládky byl odvážen jen ten, který už nedokážeme využít.

Ve třídění odpadů v domácnostech často nejvíce pomáhají děti v domácnostech a žáci škol.

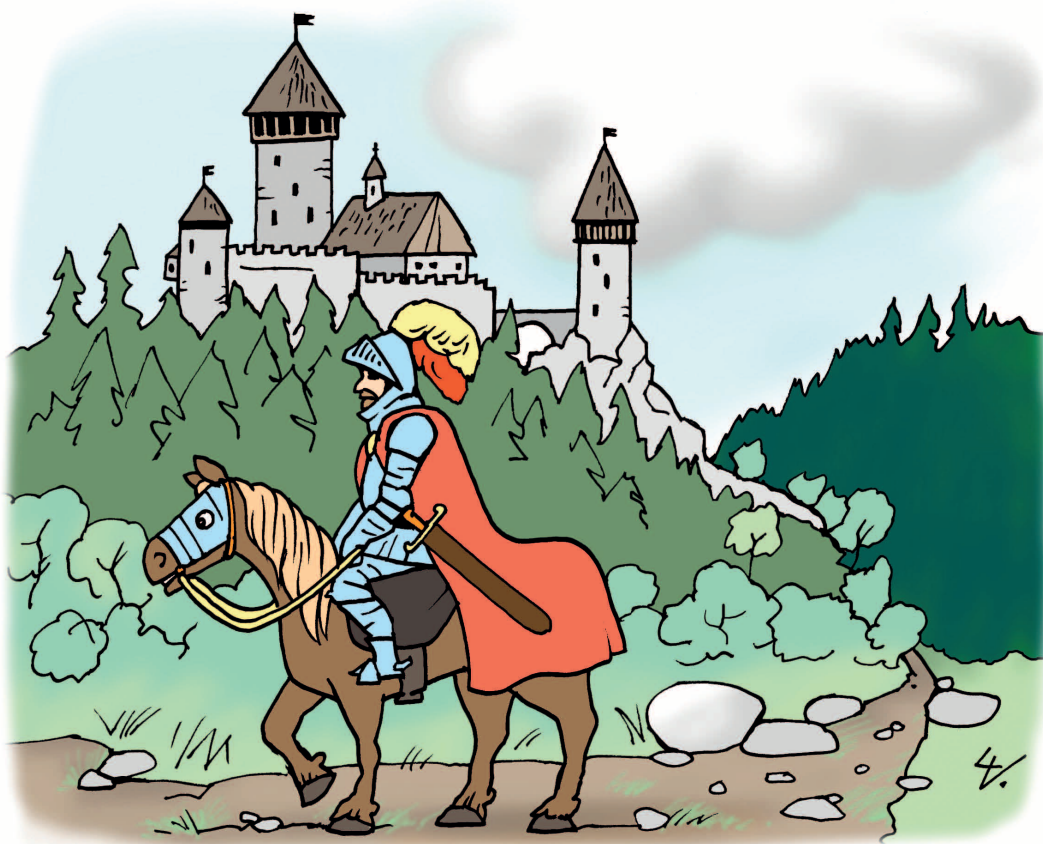
Co víme o minulosti obce

Každá obec má svoji minulost – historii několika století. V krajině najdeme vedle zřícenin hradů i mnoho pozůstatků zaniklých obcí, dnes již jen hromad kamení v polích či lesích.

Mnoho původně malých obcí se rozrostlo do velikosti měst. Výstavba nových domů v některých obcích pokračuje rychleji, jinde pomaleji. Na místě starých domů rostou nové, řada starších domů je opravována či přestavována.

Naši předkové zažívali často těžké doby, v historii obce však najdeme i úspěchy a také mnoho významných rodáků.

Historii své obce by měl znát každý. Děti se dozvídají hodně prostřednictvím vyprávění starších lidí a příbuzných nebo z různých pověstí.

Pověsti o obci a okolní krajině

Každá obec má své pověsti, které dědečkové či babičky vypravovali svým vnukům. Když děti zestárlý, zase je předávaly svým vnoučatům. Sem tam si něco přidaly, leckdy se o některé události začala vypravovat pověst nová.

Tak máme pověsti plné pohádkových postav i nepohádkových příběhů. Určitě jste z místa vaší obce nějakou slyšeli. Umíte ji vyprávět?

Poznávání okolní krajiny

Naše vlast je krásná. Střídají se tu roviny v blízkosti řek s kopcovitou krajinou i horami. Podle zásahu činnosti člověka do krajiny rozlišujeme několik typů krajiny:

Přírodní krajina

Tak říkáme krajině kopců, vrchovin, či hlubokých lesů málo poznamenané činností lidí.

Kulturní krajina

Pokud je krajina na první pohled ovlivňována činností lidí, jako je například zemědělská činnost, hovoříme o krajině kulturní. V ní člověk hospodaří.

Lesohospodářská krajina

Je krajina člověkem vysazených lesů, které nahradily původní porost. Je určena k těžbě dřeva. Vytěžený les je nahrazen výsadbou nového. Nerovnováha mezi těžbou dřeva a výsadbou nového lesa může krajinu velmi poškodit.

Zemědělská krajina

Je krajina polí, pastvin, luk, případně vinic či chmelnic. Velkoplošná zemědělská výroba a necitlivé postupy při setí a sázení hospodářských rostlin mohou vést k erozi půdy, která je nenahraditelná.

Umělá krajina

Těžební krajina

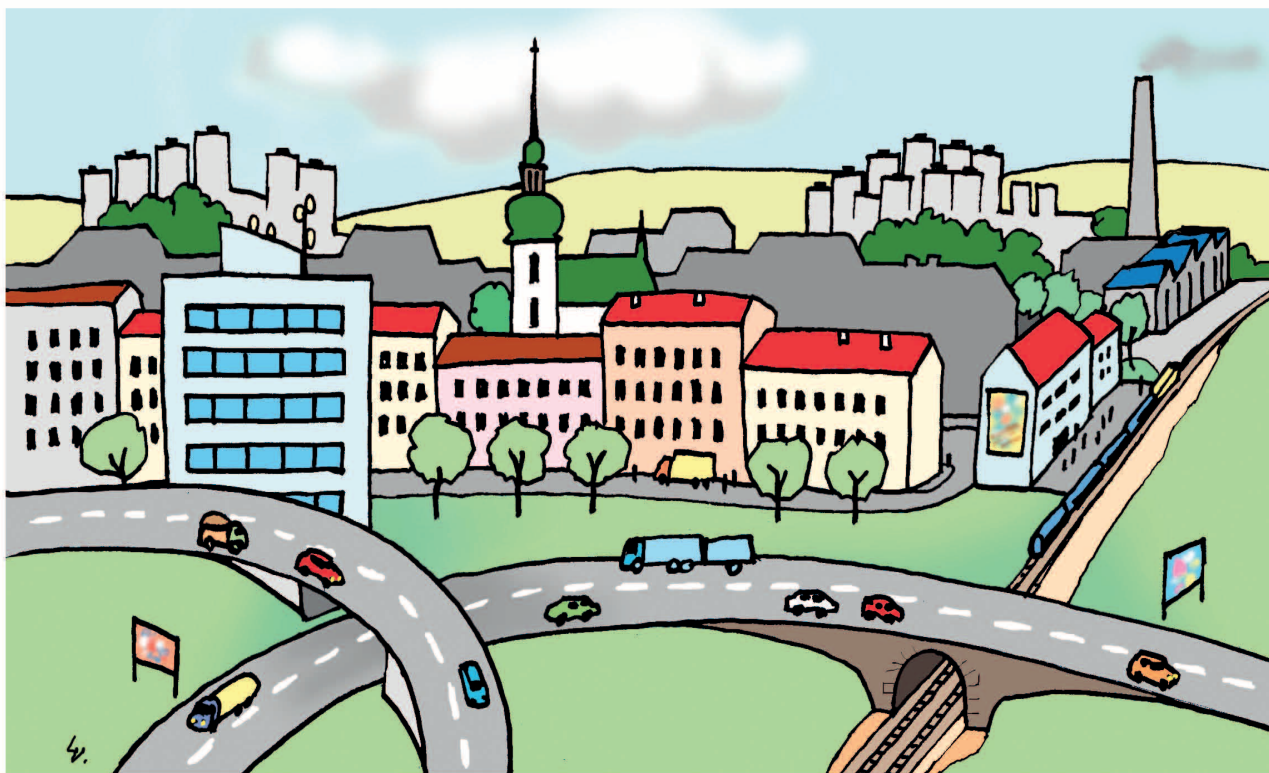
V některých částech naší země se těží důležité horniny a nerosty. Takovou krajinu je po ukončení těžby zase třeba navrátit přírodě.

Průmyslová krajina

Krajina průmyslová je plná továrních budov, hal a skladů, silnic a železnic s provozem způsobujícím zátěž životního prostředí.

Městská krajina

Je krajina domů, bloků domů, ulic a náměstí, obchodů a nádraží. Je to krajina nejvíce pozměněná lidskou činností.

Vody v krajině

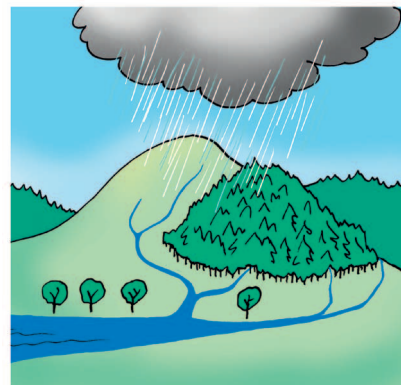
Voda je nositelkou života. Při jejím nedostatku rostliny i živočichové hynou. V našem kraji je poměrně dost srážek, protože zde často prší. Nejlepší zásobárnou vody je les, který vodu zadržuje. Plocha lesů však není velká. Z tohoto důvodu je nutné, aby vytěžené dřevo v lesích bylo nahrazeno mladým lesem.

Po deštích se zadržaná voda vpíjí do země, vzniká tak podzemní zásoba vody. Na některých místech vyvěrá jako pramen a vytváří potůček stékající do údolí. Postupným sloučením více potůčků vzniká potok. Ze soutoku několika potoků se stává řeka.

Co dokáže déšť

Jak jsme si již řekli, déšť dává krajině vláhu, doplňuje zásobu podzemní vody. Je-li však liják prudký, nestačí půda vláhu přijmout, začínají se v ní tvořit stružky a voda odplavuje písek, kamínky a půdu. Strhává i větší kamínky, a to vše odnáší rozvodněnými koryty potoků.

Nestačí-li koryta potoků vodu přijmout, voda se rozlévá do okolí a vznikají povodně.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Když víme, kolik stojí voda, která nám teče doma z kohoutku, uvědomíme si, že voda nějakou cenu má. Teprve tehdy, když za ni citelně zaplatíme, začínáme šetřit.

Čistá voda však nikdy nebyla samozřejmost a její zavedení až ke kohoutku v bytě už vůbec ne. Dříve si lidé nosili vodu ze studánky nebo ze studny. Dodáním vody do bytu však práce vodo-hospodářů nekončí. Ještě je nutné odvést odpadní vodu kanalizací a vyčistit ji.

Přestože největšími odběrateli vody jsou velké provozy, může i opravený kapající kohoutek v bytě ušetřit docela významné množství vody, které je třeba jinde.

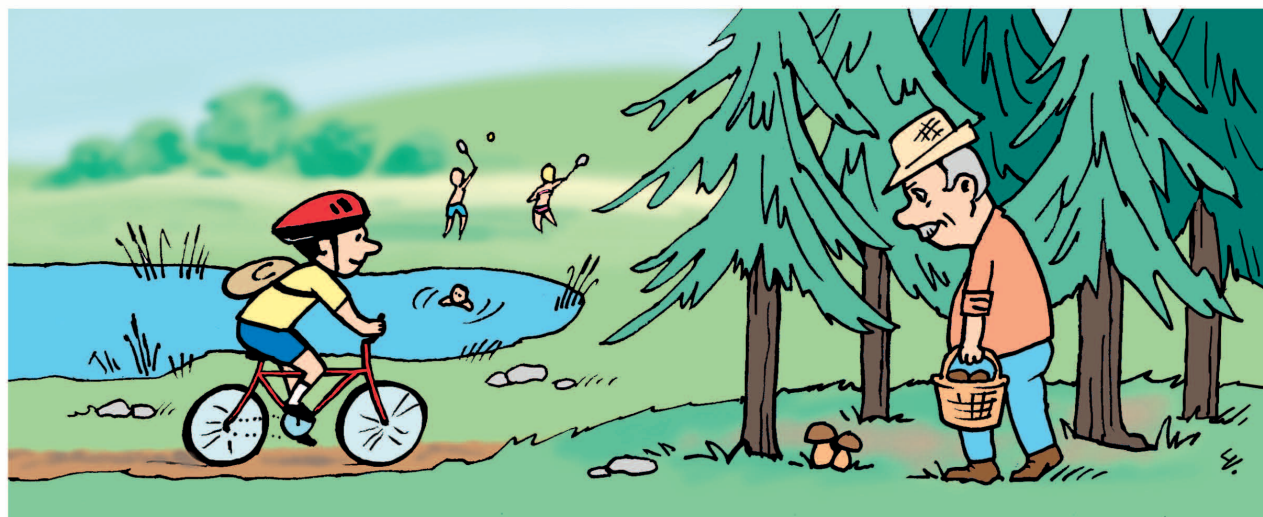
Mytí auta u potoka, olej vypuštěný na zem, to považujeme za zločin páchaný na nás všech. Pro pachatele takovýchto činů nehledejme omluvu!

Již dnes je možné potravu pro malé děti připravovat pouze z vody z hlubokých vrtů na několika místech v naší zemi a dodávané do obchodů v lahvích. Dělejme vše pro to, abychom nemuseli pro veškerou pitnou vodu jezdit do vysokých hor.

Rekreační oblasti v obci a okolí

Říká se, že nejenom prací živ je člověk. Toto přísloví nám připomíná, že je třeba i odpočívat.

Ve venkovské krajině je celá řada míst, kde je možné odpočívat i aktivně. Například jízdou na kole, vycházkami, koupáním, lyžováním a pobytem v přírodě.

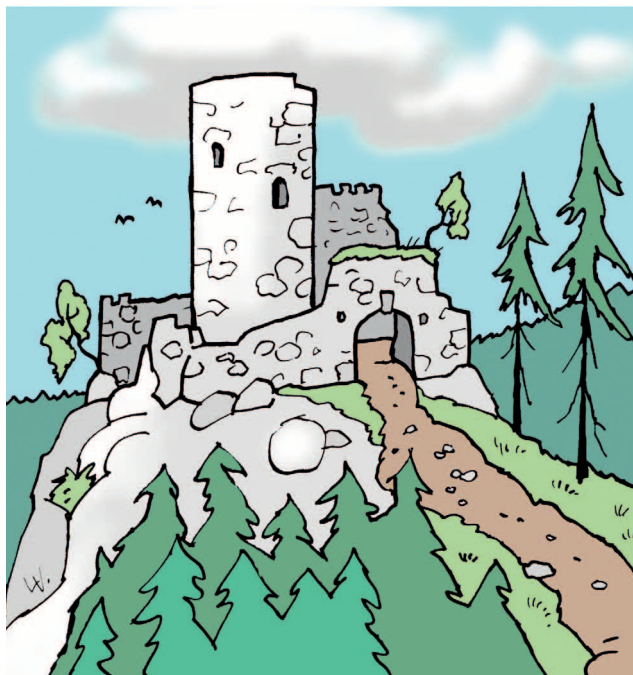
Historické památky v krajině

Život našich předků připomínají do dnešních dní různé stavby, které si lidé stavěli z nejrůznějších důvodů.

Na kopcích můžeme najít zříceniny nebo dosud zachovalé hrady jako opevněná sídla dřívějších pánů. Ti si později nechali stavět mnohem honosnější a pro bydlení vhodnější zámky.

Pro bohoslužby bylo postaveno mnoho kostelů a kaplí, kolem cest nacházíme řadu křížů a božích muk. Nezřídka na těchto stavbách najdeme i letopočet, kdy byly postaveny.

Ve městech můžeme vidět staré měšťanské domy, na venkově pak zachovalá selská stavení stavěná ze dřeva.

Jak se obec a okolí mění

Dnes, v době mobilních telefonů, internetu, satelitní televize a robotů v továrnách zapomínáme, že ještě nedávno tyto technické vynálezy člověk neznal.

Automobilová doprava zkrátila vzdálenosti a události z celého světa máme díky internetu a televizi takřkajíc z první ruky.

Stísněné a po večerech temné domy bez elektřiny, prašné cesty, vozy tažené koňmi, školáci docházející do školy bez bot. To je obraz ani ne sto let starý.

Rozhlédněme se po svém okolí a zkusme se zamyslet, jak se naše obec a náš domov změnily. Určitě vám při tom pomohou při vyprávění vaši rodiče nebo dědečkové a babičky.

4.

Orientace v místní krajině

Domov a svět

Prohlédněte si pozorně obrázek krajiny. Povězte, co všechno vidíte. Určitě jste si všimli, že obrázek krajiny je vám důvěrně známý. Vždyť tato krajina je vaším domovem. Poznáváte ji při cestě do školy, při svých prázdninových toulkách, na vycházkách s rodiči.

Jak vypadá krajina v okolí vašeho domova, školy?

Je to krajina rovinatá, či spíše kopcovitá?

Je zalesněná, nebo převládají pole a louky?

Protéká krajinou potůček, potok, nebo řeka?

Protínají krajinu silnice a cesty hustě, nebo řídce?

Okolí školy

Také Základní škola v Olešnici přivítala po prázdninách své žáky. Podobně tomu bylo i v době, kdy do školy chodili vaši rodiče, babičky a dědečkové. Je dokonce pravděpodobné, že chodbami této školy chodili už vaši pradědečkové a prababičky. Ty ovšem ještě z okolních obcí nesvázely autobusy.

Každý den v zimě, v létě, v dešti a sněhu chodívali pěšky. Je ovšem pravda, že už bývali žáky většími než jste vy. Prvních pět roků chodili do obecné školy ve vesnicích, kde žili.

Školička v takové obci pak bývala chloubou všech jejích obyvatel a pan řídící učitel velmi váženou osobou.

Když byly malé školy v okolí zrušeny, musela být škola v Olešnici často přistavována, aby v ní všechny dojíždějící děti našly místo. Možná, že si někdo z vašich prarodičů vzpomene, co to bylo směnování. Škola byla také často opravována a vybavována novým nábytkem, naposledy před několika lety. Při prohlídce školy si všimneme starších i novějších prostor. Poznáte je?

Co se vám ve škole líbí? Co by se v ní mohlo zlepšit?

Znají dojíždějící žáci místo, kde byla v jejich obci dříve škola?

Víte, kdy byla škola postavena? Znáte dobře okolí své školy? Popište je.

Víte, že v místě dnešního parku u školy stály dříve domy?

Zjistěte, proč tu nejsou dodnes.

Poproste své rodiče nebo prarodiče, aby vám vyprávěli o svých školních letech

Okolí domova

Někteří žáci žijí v domcích, jiní v bytových patrových domech. Jedni bydlí blíže náměstí se školou, jiným trvá cesta do školy déle. Ve třídě je i několik žáků, kteří dojíždějí z jiné obce. Ti mají svůj domov od školy nejdál.

Kde stojí váš dům? Máte zahrádku? Které rostliny tam pěstujete?

Jak vypadá váš dům? Jak ulice před ním?

Je v okolí vašeho domova něco zajímavého?

Co se vám v okolí domova líbí a co ne?

Na vyhlídce

Místo, z kterého můžeme dobře sledovat krajinu, označujeme jako vyhlídku. Čím výš takové místo je, tím větší část krajiny můžeme spatřit. Vše, co z vybraného stanoviště uvidíme, nazýváme obzor.

Protože chceme u naší obce pozorovat co největší její část, vybereme si za stanoviště vyhlídkovou věž na kopci Kopaniny. Z tohoto místa můžeme sledovat všechny důležité budovy, pracoviště rodičů, svá bydliště, směry silnic, potoků, a dokonce i některé ze sousedních obcí.

U některých obcí vystavěli lidé v místech dobré vyhlídky rozhledny. Velmi často proto, aby se pozorovatel dostal nad vrcholky stromů, kterými jsou kopce porostlé. Velmi pěkná vyhlídková věž Olešnicka je na Zelenkově kopci mezi Veselkou a Ústupem nebo rozhledna u Rudeckých jeskyní nad Kunštátem.

Kde je v okolí Olešnice nejvýhodnější stanoviště pro pozorování?

Kde najdeme v okolí nejbližší vyhlídkovou věž?

Je přímo v Olešnici věž s pěkným výhledem?

Kterým směrem od školy je Závrší, Crhov, Trpín?

Poloha obce v krajině

Na vyhlídce žáci zjistili, že Olešnice i okolní obce leží v kopcovité krajině a že se tyto kopce táhnou do velké dálky všemi směry.

Olešnice leží v kotlině, v údolí dvou potoků – Nyklovického a Veselského. Ty po soutoku uprostřed obce vytvářejí potok Olešnický, který je dál po proudu nazýván Hodonínkou. Je přítokem nedaleké řeky Svratky.

Náměstí a většina důležitých budov leží na návrší mezi oběma potoky.

Z okolních obcí je Olešnice rozlohou největší a je již po staletí nazývána městečkem. V roce 1999 jí byl udělen statut města. Žije zde 1750 obyvatel.

Svahy kopců východním směrem jsou využívány zemědělci. Proto zde uvidíme pole a louky. Na západě tvoří olešnickou kotlinu zalesněné kopce, které nesou název Závřší.

Zde je také nejvyšší kopec – Kopaniny, s vrcholem 688 metrů nad mořem. Na tomto kopci je moderní zimní středisko se ski-areálem.

Okolní kopce převyšují údolí olešnických potoků místy i o více než 100 metrů. S Olešnicí těsně sousedí dva lesoparky – Horka a Skalky.

Jak se nazývají potoky protékající Olešnicí? Proč mají taková jména?

Do které řeky se vlévá Olešnický potok? Znáte název nejvyššího kopce na Závřší?

Sousední obce

Někteří spolužáci do školy dojíždějí z nedalekých okolních vsí, stejně jako mnozí jejich rodiče za zaměstnáním. Do nejbližších sousedních obcí můžeme dojít pěšky, autobusem, autem nebo na kole.

K nejbližší zastávce železnice bychom museli cestovat 15 kilometrů do Letovic. Nás však zajímají místa, odkud každé ráno žáci do školy dojíždějí. Jsou to Crhov, Kněževy, Křtěnov, Lhota, Jobova Lhota, Loucký Dvůr, Louka, Rozsíčka, Trpín, Ústup a Veselka.

Povězme si o těchto vesnicích něco více než jsou jejich pouhé názvy.

Crhov

Menší obec tvaru obdélníka, která leží na silnici z Olešnice do Kunštátu. Rozkládá se jihovýchodním směrem, dva kilometry od Olešnice. Při průjezdu obcí nás zaujme rybník při silnici. Obec má kolem 70 domů, ve kterých žije asi 170 obyvatel. Před několika staletími zde stávala tvrz. Ta prý patřila Crhovi, od jeho jména je odvozen dnešní název obce. V Crhově bývala jednotřídní škola.

Kněževes

Vesnice, která leží na bývalé hranici Čech a Moravy. Dříve se jmenovala Lhota, a to buď Mokrá, nebo Přední. Rozprostírá se 4 kilometry severně od Olešnice. Dnešní název nese podle pověsti, byla totiž darována královnou Kunhutou faráři z Olešnice za pokřtění jejího syna (Kněží-ves). V obci žije kolem 180 obyvatel ve čtyřech desítkách domů.

Křtěnov

Krátká řadová vesnice ležící necelý jeden kilometr od Olešnice na Olešnickém potoce. Na něm je také již několik staletí Podhrázský mlýn. V 70 domech žije na 230 obyvatel. Název Křtěnov znamenal původně pokřtěné místo. Křtěnovské děti navštěvovaly i v minulosti školu v Olešnici.

Lhota u Olešnice

Vesnice v malebném údolí, které se svažuje až k řece Svatce, leží 4 kilometry jihovýchodně od Olešnice na silnici od Křtěnova do Bolešína. Také Lhota měla svoji školu. To bylo ovšem v době, když byl v obci trojnásobek obyvatel. Dnes slouží většina domů, často velmi starobylých, k rekreaci. Trvale zde žijí čtyři desítky obyvatel.

Na kraji obce najdeme bývalou hospodu Lajtrovnu. Stojí v místech vchodu do bývalého dolu na síru, která se tu těžila za napoleonských válek. Bylo jí totiž třeba k výrobě střelného prachu.

Louka

Vesnice, která leží čtyři kilometry jižně od Olešnice na silnici z Olešnice přes Křtěnov do Rozseče. Také tato obec měla donedávna svoji školu. Nad vesnicí, na kopci zvaném Hradisko, stojí zřícenina hradu Louka, kde se před staletími rozhodovalo o životě městečka Olešnice. To bylo za časů pánů z Lomnice, kteří na hradě sídlili. Ve čtyřech desítkách domů dnes žije v Louce na 70 obyvatel.

Loucký Dvůr

Hospodářské budovy byly společně se zámečkem součástí panského dvora kunštátského velkostatku. Bydlí zde několik rodin a také dnes je místem zemědělské výroby. V jeho blízkosti se nachází dva rybníky.

Rozsíčka

Obec, která leží 4 kilometry jihovýchodně od Olešnice na silnici z Olešnice přes Sulíkov a Rudku do Kunštátu. Tato vesnice patří v okolí k těm větším. Jejích 170 obyvatel žije v 70 domech. Také v této obci byla ještě nedávno škola.

Trpín

Na rozdíl od všech ostatních okolních obcí je Trpín obec nikoli moravská, ale zeměpisně již náleží do Čech. Leží pět kilometrů severozápadně od Olešnice a je počtem obyvatel a domů ze sousedních obcí největší. Pro srovnání – je asi třikrát menší než Olešnice. Teprve krátkou dobu dojíždějí žáci do olešnické školy již od první třídy, protože dvoutrídni škola v Trpíně byla uzavřena. Tato škola byla zrušena v okolí jako poslední.

Ústup

Malá obec ležící u Rozsícuky byla v minulosti před postavením železnice velmi významná. Vedla přes ni důležitá cesta z Moravy do Čech (Císařská). V 18. století se zde udála bitva mezi rakouskými a saskými vojáky. Ve dvou desítkách domů žije na čtyři desítky obyvatel. Také Ústup míval svoji školu.

Veselka

Malá obec – osada – patří ke Kněževsi. Tvoří ji skupina několika domů, ve kterých žije na tři desítky obyvatel. Také zde býval panský dvůr patřící ke Křetínu a vedla tudy Císařská cesta z Ústupu k Trpínu. Mnoho usedlostí slouží dnes jen k rekreačním účelům.

Z kterých vesnic dojíždějí tvoji spolužáci? Zapamatoval sis něco po přečtení kapitoly o sousedních obcích o vesnici, kde žije tvůj kamarád? Které obce leží na sever, jih, východ od Olešnice?

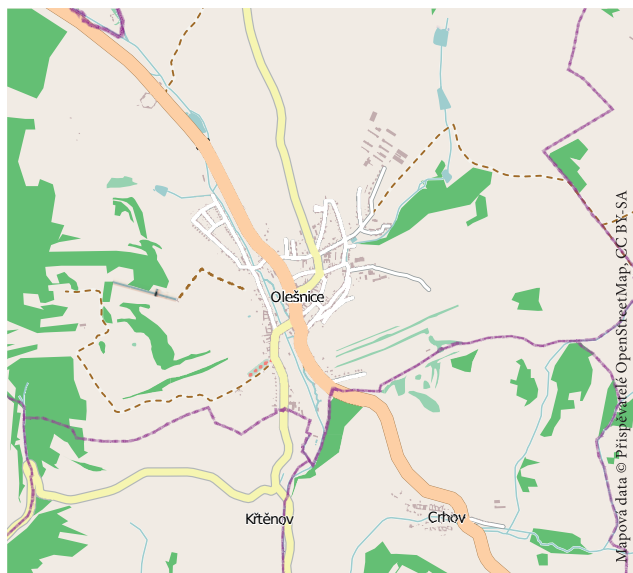

Úkol: z knížky „Pověsti městečka Olešnice a okolí“ si přečtete pověsti z okolních obcí.

Hlavní části obce

Olešnice nebývala vždy městem a její části rostly v průběhu staletí postupně. Před tisíci lety stála v místech, kde je dnes katolický hřbitov, osada několika dřevěných srubů obklopená políčky a pastvinami. Teprve později, po příchodu německých osadníků, vzniklo náměstí. Byly tedy vlastně dvě Olešnice – Německá Olešnice a Moravská Olešnice. Od sebe je odděloval Olešnický potok.

Později si méně majetní domkáři stavěli dřevěné domky na březích Veselského potoka. Tak vznikla část obce nazývaná Vejpustek. Moravská Olešnice dnes nese označení Moravská strana. Majetnější občany živila řemesla a obchod. Ti žili ve zděných patrových domech na náměstí. Jako poslední část obce vznikly Hliníky pojmenované podle hlíny, kterou zde lidé kutali a vyráběli z ní cihly na stavbu svých domů.

Budova školy je také postavená z cihel vypálených z hlíny nakopané v místě jejích sklepů.

Některé části se velmi rozšířily v posledních desetiletích výstavbou nových domů, například v severní části Moravské strany nebo na pastvinách za evangelickým hřbitovem.

Pojmenujte čtyři části Olešnice. Kde najdete staré měšťanské domy?

Kde najdete dřevěné domky?

Které části obce jsou postaveny nedávno?

Úkol: přečtěte si z knížky „Pověsti městečka Olešnice a okolí“ pověst: O původu městečka Olešnice.

Uliční síť

V dávných dobách vedly obcemi pouze ušlapané cesty, které často sloužily i jako stoka. Také cesty mezi obcemi byly jen vyježděné povozy – představte si je jako dnešní polní nebo prašné cesty.

V minulém století a na počátku tohoto století byly cesty procházející Olešnicí vydlážděny kamennými kostkami. Před třemi desítkami let je lidé překryli živичným povrchem, který tvoří povrch naprosté většiny silnic dneška. Spolu s touto úpravou a úpravou chodníků byly ulice nově pojmenovány.

O ulicích s velkým provozem říkáme, že je zde velký dopravní ruch. Nejčilejší dopravní ruch je na ulici směřující k Crhovu – ulici Generála Čáпка. Rušno je i na ulicích Rovečínské, Trpínské a Křtěnovské. Jejich názvy napovídají, ke které obci od náměstí směřují. Domy jsou očíslovány, ty novější mají již čísla přes 600.

Je uliční síť v obci hustá? Popiš svoji cestu do školy pomocí názvů ulic.

Zjisti se svými spolužáky na vycházce, kolik projede aut křižovatkou na náměstí za pět minut.

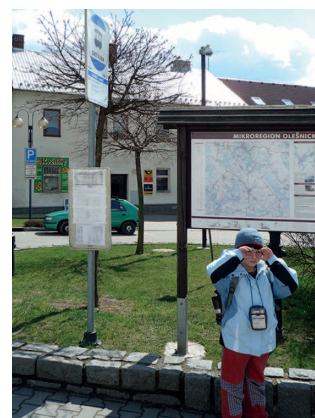
Znáš číslo vašeho domu? Ve které ulici se nachází?

Spojení obce se sousedními obcemi

Okolí Olešnice nemá blízkou železniční zastávku, přestože byla v minulosti plánována, a tak se k nejbližším zastávkám dojíždí do Letovic a Skalice nad Svitavou.

Do Skalice nad Svitavou začaly brzy po první světové válce jezdit k vlakům první autobusy.

Dnes je situace v mnohém odlišná. Dobré autobusové spojení má Olešnice do všech okolních obcí, ale i do okolních měst: Brna, Boskovic, Bystřice, Letovic a Poličky. Dopravu k zastávce vlaku a jízdu vlakem využívají lidé spíše výjimečně, díky tomu, že většina domácností vlastní osobní automobil.

Pošta v Olešnici je poštou i pro sousední menší obce. Tam poštovní zásilky doručovatelé přivážejí a roznášejí, vybírají také zde umístěné poštovní schránky. Výjimkou je Trpín.

Směrovací číslo pošty v Olešnici je 679 74.

*Umíte hledat v jízdním řádu? Znáte směrovací číslo olešnické pošty?
Znáte telefonní číslo školy? Pokuste se je vyhledat v telefonním seznamu.
Která telefonní čísla byste měli znát?
Víte, kde je telefonní budka a vývěska jízdních řádů? Jsou v pořádku?*

Radnice, obecní úřad

Budova radnice stojí na svém místě přes 200 let. Před třiceti roky k ní byla připojena budova vedlejší. Původně měla radnice věžičku, o kterou však na počátku devatenáctého století při požáru přišla. V roce 2000 ji opět při opravě střechy vystavěli. V této budově sídlí městský úřad.

Najdeme zde úředníky městského úřadu, kteří mají na starosti například účty města, na matrice vedou evidenci obyvatel, jejich počet, sňatky, narození nových občanů Olešnice a podobně. Sídlí zde i stavební úřad. Na půdě radnice je přednáškový sál a vlastivědné muzeum.

*Kde se nachází Městský úřad v Olešnici?
Kde se nacházejí obecní úřady v obcích dojíždějících spolužáků?
Znáte některého ze členů zastupitelstva? Jaké má zaměstnání?
Co patří k úkolům obecního úřadu?*

Zdraví a bezpečnost občanů

Olešnice je centrem zdravotního obvodu. To znamená, že lékaři v Olešnici poskytují péči nejen místním občanům, ale i mnoha občanům z okolních obcí. Místem, kde je možné vyhledat lékařskou pomoc, je lékařské středisko. Zde jsou ordinace praktických lékařů, dětského a zubního lékaře. Je tu i lékárna.

Složitější vyšetření a léčbu onemocnění vyžadujících například operativní zákrok poskytuje Nemocnice v Boskovicích.

O bezpečnost obyvatel se stará policie ve spolupráci s městským úřadem – ten zřizuje městskou policii a udržuje veřejné osvětlení. Tak se předchází nejen nebezpečným úrazům.

*Byl jsi někdy vážně nemocný? Které lékaře jsi navštívil?
Jak je možné předcházet běžným onemocněním?
Je veřejné osvětlení ve vašich obcích v pořádku?
Znáte některé tělesně postižené děti nebo dospělé? Jak jim můžeme pomoci?*

Kultura a sport v obci

V Olešnici je pro potřeby kulturního vyžití všech občanů Olešnice i okolních obcí kulturní dům s velkým sálem, který by dělal svým vybavením čest i větším městům. Najdeme tu také kinosál a prostory základní umělecké školy. Malí i velcí čtenáři mají na náměstí k dispozici pěknou a knihami bohatě vybavenou knihovnu.

V Olešnici sportují desítky občanů. Víme, kde najdeme fotbalové hřiště, ski-areál s lyžařskými vlekami, tělocvičny, kluziště, koupaliště a běžeckou dráhu. Žáci školy v Olešnici patří k dobrým sportovcům a dosahují velmi dobrých výsledků při sportovních soutěžích.

*Jaké knihy čteš nejraději? Víš, kde je knihovna? Jsi jejím čtenářem?
Navštívil jsi kulturní dům, filmové nebo divadelní představení?
Víš, která budova patří ke kulturním památkám?
Sportuješ rád? Který sport máš nejraději? Kde je možné v Olešnici sportovat?*

Výrobní podniky v obci

Vedle živnostníků a zaměstnanců ve školství, zdravotnictví a službách je největší počet zaměstnanců ve větších olešnických podnicích. Některé provozy mají dlouholetou výrobní tradici.

Mezi velké podniky patří podniky potravinářské. Jejich výrobky se dostávají na stůl lidem mnoha obcí na venkově i do měst. Olešnice je vyhlášena výrobou výborných uzenin a masa v prodejnách okruhu několika desítek kilometrů.

Největším výrobcem potravin a současně podnik s největším počtem zaměstnanců je Mlékárna v Olešnici. S jejími výrobky se můžeme setkat v prodejnách našeho i sousedních okresů, ale i v Brně nebo Praze, dokonce i v zahraničí.

*V kterých podnicích v obci pracuje nejvíc zaměstnanců?
Které výrobky olešnických podniků znáš?
Kde pracují tvoji rodiče?
Kdo v okruhu tvých známých pracuje mimo Olešnici? Kde?*

Zemědělství v obci

Přestože kraj v okolí Olešnice není příliš úrodný, od nepaměti se zdejší lidé živili zemědělstvím. Vedle obilovin se zde v minulých stoletích pěstoval len.

Len byl po chalupách zpracováván na dřevěných stavech. Plátno, bílé i barevné, se prodávalo na trzích.

Len je dnes plodinou na Olešnicku téměř zapomenutou. Pravým požehnáním pro kraj bylo zavedení pěstování brambor přivezených z Ameriky. Když se jejich pěstování rozšířilo, ustalo nebezpečí hladomorů, častých při neúrodách obilovin.

Brambory tvoří i dnes mezi užitkovými plodinami na Olešnicku část rostlinné výroby. V málokterém hospodářství s políčkem bychom je nenašli. Mnoho lidí dosud chová slepice, králíky, kachny, husy, prasata. V některých hospodářstvích mají i hovězí dobytek. Hlavním zdrojem mléka zpracovávaného v mlékárně jsou však krávy ustájené ve velkých kravínech.

Podstatnou část práce vykonávají zemědělské stroje. Přesto se však ještě někdy rádi spolehne na sílu koní, například při práci na malých políčkách nebo při práci v lese. Je třeba si uvědomit, že bez náročné a namáhavé práce zemědělců bychom neměli dost potravin.

Kdo z vašich známých pracuje v zemědělství? Jakou práci vykonává?

Jaké užitkové plodiny se v okolí pěstují?

Znáte nějakou dnes nepěstovanou rostlinu, která se pěstovala v okolí v minulosti?

Životní prostředí v obci

Krajina v okolí Olešnice patří ke krajinám s čistým ovzduším. Nejsou tu totiž továrny, které by svým kouřem a zplodinami ovzduší znečišťovaly. Spalování uhlí a dřeva v domácnostech je nahrazováno vytápěním plynem.

V minulosti byl velmi znečištěn Olešnický potok, protože se do něj po léta vypouštěly odpadní vody z domácností a hlavně z potravinářských provozů. Dnes tuto černou skvrnu na životním prostředí obce řeší čistírna odpadních vod.

Desítky skládek domovního odpadu a popela byly zrušeny. Také v okolních obcích funguje svoz obsahu popelnic na centrální skládku či do spaloven. Tříděný odpad končí v kontejnerech a sběrném dvoru, aby se po zpracování vrátil v nových výrobcích.

V dřívějších dobách byl vztah lidí k životnímu prostředí velmi pěkný.

Svědčí o tom činnost okrašlovacích spolků občanů Olešnice. Připomeňme si, že původně všechny stromy podél náměstí a Křtěnovské ulice, lesoparky Horka a Skalky jsou dílem lidí již nežijících, kteří tuto zeleň pěstovali pro nás. Stejně tak vysazovali lesy v okolní krajině.

Také vy můžete pomoci vysazováním stromků, udržováním veřejné zeleně, pěstováním květin v oknech a před domy a péčí o čistotu obce.

Jaké je prostředí v Olešnici? Je zde dost zeleně?

Je v obci čisto na chodnících a na ulicích? Je tu dost košů na odpadky?

Zeptejte se prarodičů, kdo z nich se podílel na vysazování zeleně.

Co víme o minulosti obce

Olešnice je skoro 1000 let stará, 600 let je městečkem, od roku 1999 pak městem. Patřila nejdříve k panství hradu Louka, pánům z Lomnice. Jejich erb – orlí křídlo se zlatou pružinou – je i znakem Olešnice.

Později byla ve vlastnictví Pernštejnů, jejichž hrad Pernštejn patří k nejmohutnějším a nejlépe zachovaným v České republice.

Nakonec se stala součástí panství majitelů kunštátského zámku. Jeden z nich, hrabě z Lamberka, nechal postavit zámek stejného jména u Olešnice a kostel sv. Mikuláše na katolickém hřbitově.

V dobách husitských byl vypálen kostel na náměstí, po bitvě na Bílé hoře, v průběhu třicetileté války zahynulo nebo uprchlo mnoho obyvatel. Dvě století pak přežilo mezi obyvateli kraje reformované náboženství, třebaže zakázané a pronásledované. Svoji víru si tito lidé dokázali spolu s dalšími obhájit i u císaře Josefa II. Ten učinil pronásledování reformovaného náboženství konec.

Lidem této víry patří evangelický kostel postavený nikoli za peníze majitelů panství, jak je tomu v případě obou dalších olešnických kostelů, ale ze sbírek věřících. Dalším zajímavým obdobím byla snaha o povznesení Čechů a českého jazyka v minulém století, kdy se především ve městech mluvilo převážně německy. České království bylo součástí Rakouska-Uherska.

Proti radnici stávala budova divadla, nejstaršího na moravském venkově. Byly zde tehdy hrány v českém jazyce hry místního faráře Pleskače, doprovázené hudbou učitele Slavička.

Brzy po založení Sokola vznikl i Sokol v Olešnici. Majetek občanů po velkých požárech na počátku devatenáctého století chránil – a do dnešních dní chrání – sbor dobrovolných hasičů.

Před sto lety měla Olešnice o 500 obyvatel více než dnes. Domů zde však byl jen poloviční počet. Obyvatelé Olešnice a okolních obcí bojovali jako vojáci Rakouska-Uherska na bojištích první světové války. Mnoho z nich padlo. Pomníky s jejich jmény najdeme v mnoha obcích na čestných místech. Někteří vojáci vstoupili za první světové války do Československých legií, aby pomohli vytvořit samostatné Československo.

Jeden z nich – plukovník Karel Čápek – byl během druhé světové války popraven za odboj proti německé okupaci. Po válce byl posmrtně povýšen do hodnosti generála.

S jeho jménem spolu s dalšími oběťmi druhé světové války se setkáme na pomníku v parku školy. Jméno tohoto statečného vojáka nese ulice vedoucí k Crhovu. Pamětní deska je umístěna na radnici.

Další olešnický rodák, který za druhé války bojoval v Anglii jako bojový pilot a stal se generálem, je Zdeněk Škarvada. Byl žákem olešnické školy a pohárem, nesoucím jeho jméno, je každoročně oceňován nejlepší žák devátého ročníku.

Úkol: navštivte vlastivědné muzeum na půdě olešnické radnice.

Víte, co má ve svém znaku Olešnice?

Znáte jména některých majitelů těch panství, ke kterým náležela?

Navštívili jste už zříceninu hradu Louka? Navštívili jste zámek v Kunštátě, hrad Pernštejn?

Víte, kde se nachází pamětní deska připomínající staré divadlo? Povězte, co víte o generálu Čápkovi.

Víte, že v řadách vojáků spojeneckých vojsk bojujících proti fašistům byli i občané Olešnice?

Pověsti o obci a okolní krajině

O každé obci existuje mnoho pověstí a Olešnice není výjimkou. Z mnoha krátkých pověstí si povězme tu, která se vypráví o Hastrmánce. Hastrmánka je lesní studánka na Závřší. Voda z ní teče potůčkem do Lhoty.

O Hastrmánce

Před mnoha lety se vydal s koněm orat pole na Závřší sedlák ze Lhoty. Vyrazil časně ráno, protože ho čekalo hodně práce. Sluníčko bylo ještě nízko, když míjel studánku na kraji lesa. Kůň náhle zastavil a hlasitě zaržál. Proti vozu stál divný mužík. Bledý, zelené vlasy, zelený řídký vous, vystouplé kulaté oči.

Sedlák nemusel věru dlouho přemýšlet, aby si uvědomil, že shrbená postava před ním je hastrman ze studánky. Že tlačí vodu ze země, říkali lidé odedávna.

„Poslouchej človíčku, jestli chceš, aby tvoje pole měla i nadále dostatek vody, budeš mi muset pomoci! Přišel odkudsi cizí vodník, chlap špatná. Chce se mi ve studánce usadit a mne vyhnat. Já o ni teď budu s ním muset bojovat. Počkej tu u studánky!“

Sedlák vypřáhl a posadil se u studánky. Vodník skočil do vody a začaly se dít věci! Voda se vysoko zvedla a začala vřít, chvílemi se barvila krví. Dlouho trval boj obou vodníků, a když se blížilo poledne, ze studánky vylezl zle potrhaný domácí hastrman.

„Běž domů človíčku a přines mi krajíc dvakrát pečeného chleba. Po něm my vodníci nabereme sílu.“

Sedlák už na nic nečekal, bál se pohněvat vodníka. Sedlákova žena udělala topinku a hastrman se spokojeně usadil k obědu. Potom již druhého vodníka snadno porazil a hnal ho potokem až ke Svratce.

Za odměnu měl pak sedlák na polích dostatek vláhy i v době velkého sucha. Studánka od těch dob nese jméno po hastrmanovi, který tam tlačí vodu do dnešních časů, aby se všichni pocestní mohli napít lahodné a chladné vody.

Navštívili jste už Hastrmánku? Navštívili jste muzeum postav pověstí a strašidel v Olešnici?

Znáte nějakou jinou pověst z okolí? Zkuste ji vyprávět.

Úkol: přečtěte si stejnou pověst z knížky „Pověsti a pohádky od Svitavy od Svratky“.

Poznávání okolní krajiny

Krajinou žáků olešnické školy je Českomoravská vrchovina. Rozprostírá se mezi dvěma řekami – Svratkou a Svitavou.

V blízkém okolí můžeme navštívit dvě přehrady. Na Svratce mezi kopci leží krásná přehrada s vysokou betonovou hrází. Je to Vířská přehrada. Na přítoku řeky Svitavy na Křetínce u Letovic leží druhá přehrada. Ta má hráz sypanou. Zde je možné se koupat i rybařit.

Nejbližší zámky jsou v Kunštátě a Lysicích. I když z hradu Louka mnoho nezbylo, stojí za to navštívit jeho zříceninu a zadívat se do okolí pohledem hradního pána.

Pěknou vyhlídku na Olešnici z vyhlídkové věže nad ski-areálem a na lesy porostlé kopce Závrší si můžeme zpestřit návštěvou lesní studánky Hastrmánky, o které jsme si již pověděli.

Lesní Obecní rybník je na svém místě již 500 let. Ve Veselském potoce žijí raci. O několik desítek kroků výše ve stráni je místo středověkého popraviště.

Zastavením u Božích muk na cestě směrem od Obecního rybníka k Ústupu si připomeneme bitvu, která se tu odehrála před 250 lety. Je popsána v mnoha kronikách okolních obcí.

Krajina našeho domova je krásná. Měli bychom ji na svých vycházkách do okolí co nejlépe poznat. O to více ji pak budeme chránit a nepřipustíme, aby ji někdo poškozoval.

Úkol: přečtěte si z knížky „Pověsti městečka Olešnice a okolí“ pověst: Boží muka u Ústupu.

Vody v krajině

Okolí Olešnice tvoří pomyslný hřeben střechy, odkud stéká dešťová voda buď na jednu, nebo na druhou stranu. Na jedné straně je řeka Svatka, na straně druhé je řeka Svitava.

Část potoků a potůčků, mezi nimi i Olešnický (Hodonínka), tvoří přítok řeky Svatky. Jiné potoky, například Kavinský u Trpína, tvoří přítok řeky Svitavy.

Voda těchto řek se dále po proudu setkává, vlévá se do řeky Moravy, potom do Dunaje, aby svoji cestu zakončila v moři.

Úkol: popište podle článku cestu kapky vody v Olešnickém potoce.

Co dokáže déšť

Prudký déšť může způsobit povodně. Ty jsou častější u větších vodních toků, ale nebyla jich v minulosti ušetřena ani Olešnice nebo Crhová. V roce 2002 postihla Olešnicko velká povodeň, která poničila silnice a domy. Zavinila i utonutí dvou osob.

Některé méně ničivé povodně se v uplynulých letech opakovaly. Nedávno proto lidé vybudovali nad Olešnicí hráze proti povodním.

Úkol: zeptejte se svých rodičů na jejich zkušenosti s tím, co dokáže déšť.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Mnozí z prarodičů žáků z Olešnice si jistě vzpomenou na studny s pumpou v mnoha místech obce, kam nebylo zavedeno vodovodní potrubí.

Po zavedení vodovodu se dodávka vody do domácností časem postupně lepšila, avšak doposud v malých obcích využívají někteří jejich obyvatelé vlastních studní.

Prameny, ze kterých se získává voda do olešnického vodovodu, nalezneme při potoku za zámečkem Lamberskem směrem k Velkému Tresnému. Voda tak protéká k vodovodnímu kohoutku ve vašem domě několik kilometrů.

Proč je důležité vodou šetřit? Jak chráníme čistotu pramenů a zdrojů pitné vody? Víte, jaká opatření byla přijata na Vířské přehradě, zdroji pitné vody pro Brno? Kde jsou prameny vodovodu pro Olešnici?

Rekreační oblasti v obci a okolí

Malebnost krajiny a čistý vzduch kolem Olešnice je důvodem velkého zájmu obyvatel z města o rekreaci na Olešnicku. Velkou část domů, především v okolních obcích, vlastní občané z Brna a jiných průmyslových míst.

Jedná se především o starší domky, které si mnohdy zachovaly svůj původní vzhled právě díky péči těchto chalupářů. V krajině jsou vystavěny i rekreační chaty.

Znáte ve svém okolí dům nebo chatu, které slouží k rekreačním účelům?

Kde je možné se v okolí vykoupat? Kde je možné se věnovat zimním sportům?

Která zařízení v Olešnici umožňují návštěvníkům kraje stravování?

Která zařízení umožňují návštěvníkům ubytování? Jak trávíte svůj volný čas?

Historické památky v krajině

V Olešnici a v okolí není mnoho budov, které by připomínaly život našich předků. Z větší části to byly domy dřevěné a ani ty kamenné neodolaly ohni, případně nové zástavbě.

Již před staletími vyhořelý a opuštěný hrad Louka připomínají jen sklepní místnosti a zbytky hradeb. Zámček Lamberg byl původně letní sídlo pánů z kunštátského zámku. Dnes je přestavěný pro zemědělské účely. Nejstarší budovou byla donedávna budova pivovaru z roku 1500 v místech kašny na náměstí.

Při pohledu na Olešnici zaujmou tři její kostely. Nejstarší, kostel sv. Mikuláše, stojí na katolickém hřbitově. V jeho věžičce je několik století starý zvon.

Druhý, postavený po velkém požáru na počátku devatenáctého století, je kostel sv. Vavřince na náměstí.

O něco později byl postaven třetí, evangelický kostel, u kterého je hřbitov.

Velmi pěkné jsou některé dřevěnice na Horním Vejpusťku. Dřevěnice najdeme doposud ve všech okolních obcích, Veselka pak byla dokonce vyhlášena vesnickou památkovou zónou.

Již velkou vzácností je dnes staré umělecké řemeslo – výroba modrotisku, dědění po staletí a udržené v rodě Danzingerů. Mnoho z dodnes používaných technických pomůcek používal ještě pradědeček nynějšího tiskaře.

*Navštívili jste některé z uvedených historických budov?
Seznámili jste se se starým způsobem barvení plátna – modrotiskem?
Víte, že pod náměstím se dodnes nachází z velké části zasypané
sklepní prostory domů kopané v průběhu třicetileté války?
Víte, kde stávaly původně předchůdkyně dnešní školy?*

Úkol: přečtěte si z knížky „Pověsti městečka Olešnice a okolí“ pověst: Chodby v Olešnici.

Jak se obec a okolí mění

V předchozích kapitolách této čítanky jsme se několikrát dozvídali o změnách, které ovlivnily vzhled krajiny i život v obcích na Olešnicku.

V okolních menších obcích výrazně poklesl počet obyvatel. Hodně jich odešlo po válce osídlivat pohraničí. V dnešní době mnoho lidí, zejména mladých, odchází do velkých měst za pracovními příležitostmi, které na venkově nemají.

Občané, kteří tvoří obyvatelstvo zdejšího kraje, žijí v mnohém odlišně od způsobu, jak tu žili lidé dříve. Hodně se toho změnilo a stále mění. O změnách se dozvíte z vyprávění starých lidí, mnoho vyčtete v kronikách.

Naštěstí se především ve spolecích daří udržet mnohé tradice. Za to byla Olešnice oceněna v soutěži Vesnice roku 1999 prvním místem.

Je na obyvatelích obcí, na lidech, které si zvolí do svého čela, jak bude vypadat život v Olešnici a v okolních obcích v dalších letech.

Jednou budete, už jako dospělí, řídit život ve svých obcích a měnit je podle vašich představ.

Co byste chtěli ve svém okolí změnit již dnes?

*Úkol: poproste své rodiče a prarodiče, aby vám vyprávěli o změnách, které pamatují.
Věřte, že taková vyprávění se velmi dobře poslouchají a je dobré si z nich vyprávění vzít ponaučení.*

Obsah

Obecná část

1. Orientace v místní krajině

Domov a svět.....	1
Okolí školy.....	2
Okolí domova.....	2
Polední stín.....	3
Světové strany	3
Na vyhlídce.....	4

2. Domov, obec

Poloha obce v krajině.....	5
Dopravní značky, dopravní kázeň.....	6
Spojení obce se sousedními obcemi.....	6
Dopravní nehoda.....	7
Radnice, obecní úřad	8
Služby v obci.....	8
Zdraví a bezpečnost občanů.....	9
Kultura a sport v obci	9
Zemědělství v obci	10
Výrobní podniky v obci	11
Životní prostředí v obci.....	11
Co víme o minulosti obce.....	12
Pověsti o obci a okolní krajině	12

3. Krajina mého domova

Poznávání okolní krajiny	13
Vody v krajině.....	14
Co dokáže déšť.....	15
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	15
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	15
Historické památky v krajině	16
Jak se obec a okolí mění	16

Městečko Olešnice

4. Orientace v místní krajině

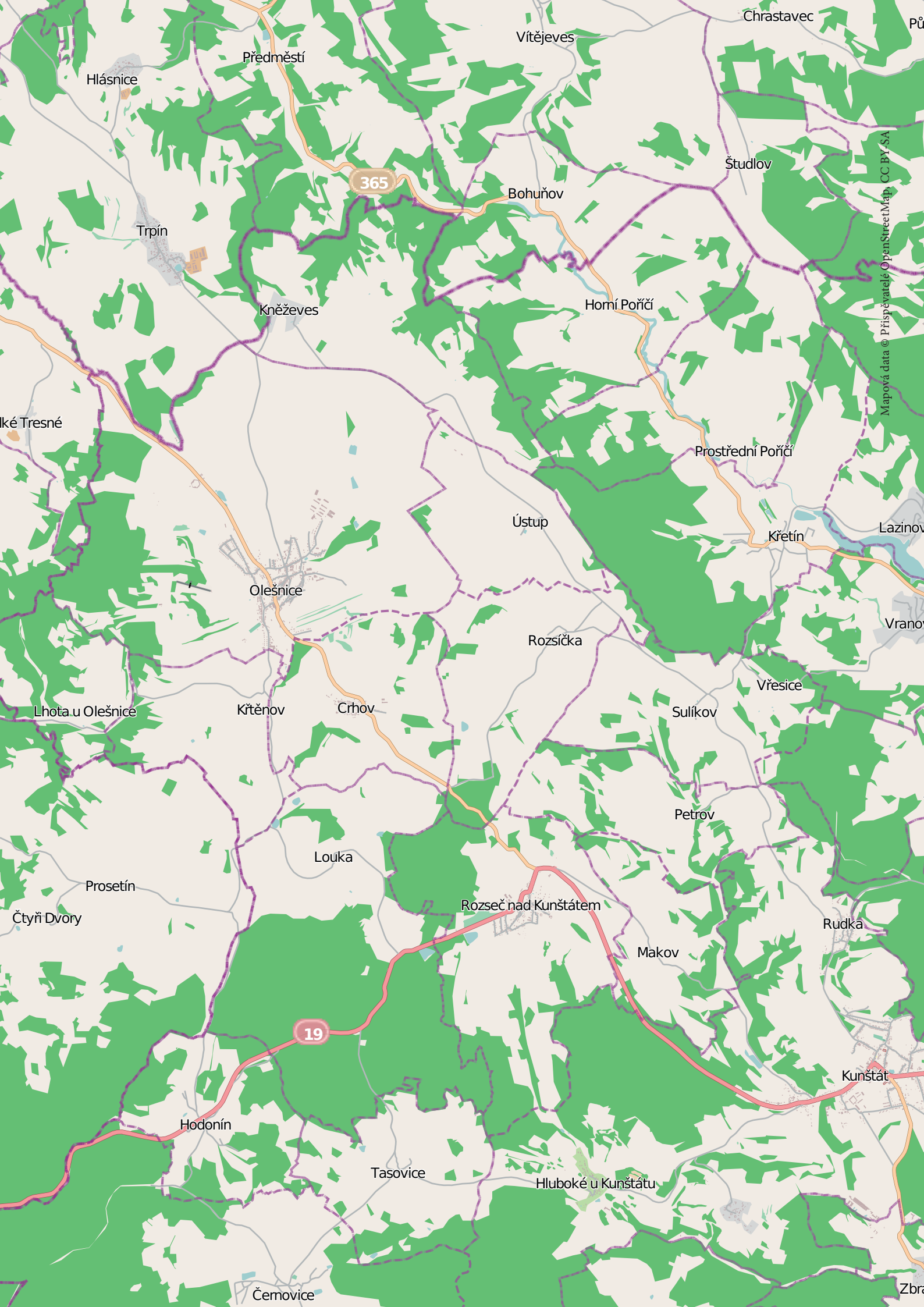
Domov a svět.....	17
Okolí školy.....	17
Okolí domova.....	18
Na vyhlídce.....	18

5. Domov, obec

Poloha obce v krajině.....	19
Sousední obce	19
Hlavní části obce	21
Uliční síť.....	22
Spojení obce se sousedními obcemi.....	22
Radnice, obecní úřad	23
Zdraví a bezpečnost občanů.....	23
Kultura a sport v obci	24
Výrobní podniky v obci	24
Zemědělství v obci	25
Životní prostředí v obci.....	25
Co víme o minulosti obce.....	26
Pověsti o obci a okolní krajině	27

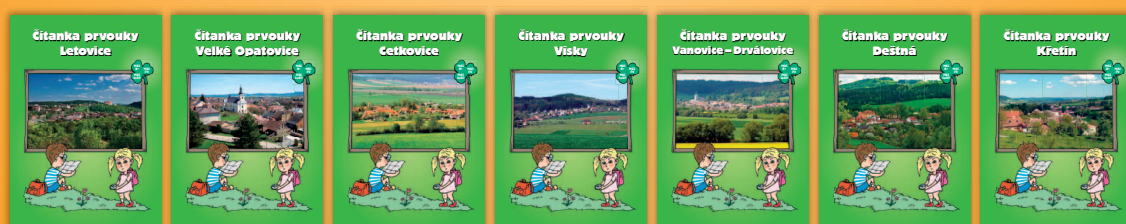
6. Krajina mého domova

Poznávání okolní krajiny	28
Vody v krajině.....	29
Co dokáže déšť.....	29
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	29
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	30
Historické památky v krajině	30
Jak se obec a okolí mění	31

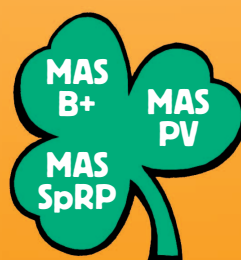

Mapová data © Prispěvatelé OpenStreetMap, CC BY-SA

V rámci projektu byly vytvořeny tyto čítanky prvouky:

Součástí projektu je i Čítanka vlastivědy Boskovicka, Čítanka vlastivědy Poličska, pexeso a kvarteto.

PROJEKT

Venkov – můj domov aneb „Viš, kde žiješ?“

JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ

Z EVROPSKÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO FONDU PRO ROZVOJ VENKOVA

v rámci osy IV LEADER, opatření IV. 2.1 Realizace projektů spolupráce

Programu rozvoje venkova ČR

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.